

ORACIONS RIMADES I OBRES DEVOTES EN VERS. TEXTOS INÈDITS O
POC CONEGUTS LOCALITZATS A TRAVÉS DE BITECA

Joan Mahiques Climent
Universitat Jaume I

Rhymed prayers and devout works in verse. Unpublished or little known texts located through biteca

Citació: Mahiques, Joan (2021). Oracions rimades i obres devotes en vers. Textos inèdits o poc coneguts localitzats a través de BITECA. *Ítaca. Revista de Filologia* (12), 143-186. <https://doi.org/10.14198/ITACA2021.12.07>

Rebut: 08/06/2021 | Acceptat: 15/07/2021

© 2021 Joan Mahiques | jmahique@uji.es | <https://orcid.org/0000-0002-6195-3951>

Aquest treball és subjecte a una llicència de Reconeixement 4.0 Internacional de Creative Commons (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Resum

Tot partint de la consulta i anàlisi de les dades de BITECA (*Bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears*), es localitzen i s'editen diversos testimonis dels segles XV-XVI, inèdits o poc coneguts, de les següents obres rimades de devoció: «Quan vos venc, Maria, l'àngel Gabriel», «Estant Elisabet», «Ara sus, companya, sus», «Ave, llum i estela clara», «Regina excel·lent», «No sens turment, dolor incompreensible», «Glòria teniu infinida», «Vós qui fés la santa vida», «Beata Caterina, verge fuist e regina» «Si se'n va monsenyer sant Joan», «Jesucrist nasqué la nit de Nadal», «Sang, està fixa», «O gloriosa Verge Maria, neta e pura», «Saviesa de Déu lo Pare», «Ador-te devotament, veritat increada». Paraules clau: segles XV-XVI; poesia catalana inèdita; edició; prosa rimada; literatura religiosa; eixarm.

Abstract

This paper, based on the analysis of data from BITECA (*Bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears*), presents and edits several unpublished or little-known witnesses of rhymed works and devotional poems dating from the 15th and 16th centuries. Its starting lines are as follows: «Quan vos venc, Maria, l'àngel Gabriel», «Estant Elisabet», «Ara sus, companya, sus», «Ave, llum i estela clara», «Regina excel·lent», «No sens turment, dolor incompreensible», «Glòria teniu infinida», «Vós

qui fés la santa vida», «Beata Caterina, verge fuist e regina» «Si se'n va monsenyer sant Joan», «Jesucrist nasqué la nit de Nadal», «Sang, està fixa», «O gloriosa Verge Maria, neta e pura», «Saviesa de Déu lo Pare», «Ador-te devotament, veritat increada».

Keywords: 15th and 16th centúries; Catalan unpublished poetry; editing, rhymed prayers; religious literatura; spells.

1. PREÀMBUL

En els més remots inicis de la meua trajectòria investigadora, vaig tenir la sort d'integrar-me com a becarí predoctoral en un projecte dirigit per la professora Gemma Avenoza que estava focalitzat plenament a completar i millorar la base de dades BITECA, un gran repertori amb descripcions de manuscrits i impresos amb textos catalans antics. Aleshores, jo partia amb una idea clara i preconcebuda del que volia investigar; la meua trajectòria —pensava— seguiria l'estela dels treballs d'història cultural i literària d'estudiosos com Jacques Le Goff, que tenen la capacitat d'articular una visió general i complexa de les manifestacions culturals i dels lligams que s'hi estableixen. Des d'aquesta perspectiva, m'ha interessat l'estudi dels costums i les creences, sobretot les representacions dels espais d'ultratomba. Des de l'edat mitjana fins a la fi de l'Antic Règim, aquestes manifestacions de l'altre món han determinat la vida quotidiana i també han impregnat algunes de les obres mestres de l'art i la literatura universals. Per tant, el seu estudi no és una qüestió ni gratuïta ni supèrflua, ja que facilita no sols la comprensió de la nostra civilització en conjunt sinó també la interpretació adequada de les obres literàries o artístiques.

Ara bé, el mestratge de Gemma Avenoza em va ajudar a completar aquesta percepció meua de la cultura amb un matís que considere fonamental: l'edat mitjana no s'explica només a través de les idees i de les imatges; no és suficient conèixer les obres a través d'edicions recents i de la bibliografia crítica actualitzada; cal anar a la materialitat dels objectes, la qual cosa implica, en l'àmbit de la filologia, familiaritzar-se amb els manuscrits i amb els impresos sense renunciar a la capacitat d'extreure'n conclusions a partir de l'observació dels suports originals dels textos.

Aquesta lliçó d'abast general es va consolidar en la mesura que la professora Avenozza m'anava introduint en les tècniques bàsiques de la codicologia i en l'estudi de les fonts primàries de la poesia catalana medieval. Aquest entrenament també em va permetre ponderar la importància dels textos inèdits i la necessitat d'editar-los i donar-los a conèixer a la comunitat investigadora i a la societat. En aquest sentit, eines bibliogràfiques com BITECA faciliten molt la tasca de localització de textos i permeten que l'investigador pugui accedir a un corpus molt extens d'obres, amb un rigorós elenc dels testimonis manuscrits o impresos. La relació indissociable entre el món de les idees i la materialitat dels textos va quedar definitivament segellada en un dels primers treballs que vaig publicar en aquella etapa d'aprenentatge predoctoral: es tractava d'estudiar els exemplars impresos del *Cancionero general* expurgats a mà i la relació que això tenia amb la proliferació d'índexs de llibres prohibits i amb els conflictes religiosos de l'època (MAHIQUES 2003).

La meua tesi doctoral, llegida el 2009, se centra en l'estudi de les fonts primàries de la poesia catalana medieval a partir de la jerarquització i l'anàlisi de les dades introduïdes en BITECA per mi i per altres col·laboradors que hi han anat participant o que hi participen encara. Aquesta anàlisi de materials bibliogràfics m'ha permès tenir un coneixement bastant exacte dels testimonis que encara són inèdits i dels matisos que aporten a la nostra història literària. L'article que ara estic encetant es proposa precisament publicar quinze composicions rimades dels segles XV-XVI que tracten sobre temes de devoció. Totes aquestes obres són copiades o impreses en volums indexats en BITECA. D'aquesta manera es palesa que l'anàlisi dels materials d'aquesta base de dades és un bon punt de partença per a individuar testimonis inèdits i dissenyar un petit projecte d'investigació que ajude a consolidar el coneixement de la literatura catalana antiga.

En aquesta línia, la professora Avenozza i els membres o participants de BITECA també han aprofitat l'anàlisi dels materials d'aquest recurs per a estudiar la transmissió de la lírica medieval i també publicar alguns textos poètics inèdits fins aleshores. Sobretot voldria destacar que Avenozza (2006a) basteix un estudi de conjunt molt extens, en el qual es dibuixen les línies generals del que fou la poesia medieval des de l'època

de Cerverí de Girona fins a l'inici del segle XVI, amb una evolució conseqüent que va des de la lírica occitanocatalana fins a una poesia catalana lliure d'occitanismes; i des del domini del manuscrit fins a la progressiva introducció de la impremta. En aquest estudi analític, Avenoza parteix de la classificació establerta per Massó i Torrents (1932), però la completa amb un llistat molt més exhaustiu de fonts impreses o manuscrites, tot posant de relleu el valor afegit que té BITECA a l'hora de localitzar testimonis que pertanyen —diríem— a una tradició textual extravagant. En efecte, hi ha eines, com l'esmentat repertori de Massó i Torrents, o com *Cançoners DB*, que aporten dades molt valuoses sobre els grans cançoners poètics i el seu contingut. BITECA no renuncia a incorporar les descripcions d'aquests grans cançoners, però, a més d'això, té un bagatge de dècades de treball que li permet aportar dades sobre testimonis fragmentaris i esparsos, al marge de les grans compilacions poètiques medievals.¹

Pel que fa a la publicació de textos poètics inèdits, voldria destacar que Avenoza (2006b; 2009) estudia i edita tres poemes copiats en el ms. Palat. 1052 de la Biblioteca Nazionale Centrale de Florència (BITECA manid 2673), amb aquests incipits: «Na dolça res, bé m'és greu», «Bon esforç mal astre venç» i «Domna de bon ayre». També donà a conèixer una pastorella iniciada «Ai espiga novela» i els goigs que comencen «Verge, ten beneit fo» (AVENOZA 2001; 1993; cf. BITECA manid 1916 i 1444). Altres col·laboradors del mateix projecte com Grapí & La Marnierre (2001) han donat a conèixer poemes inèdits o poc coneguts. Sota Mahiques (2012a; 2012b, 22-24; 2014; 2020, 647), jo mateix he publicat alguns textos de fonts ressenyades en BITECA. I caldria afegir-hi altres textos exhumats com els que donen a conèixer Cerdà (2008), Mahiques (2011), Rovira (2015) o Santanach (2015, 288).

Aquestes aportacions parteixen d'una tradició d'edicions de textos antics que al segle XIX ja arrencava amb força. Concretament, els quinze poemes que ara publiquem, i també molts dels que s'han publicat des de

¹ Per a l'evolució dels estudis bibliogràfics sobre poesia catalana medieval, des de Massó i Torrents fins a l'actualitat, incloent-hi BITECA, *Cançoners DB*, el RIALC i el *Repertori mètric de la poesia catalana medieval* de Jordi Parramon i Blasco (1992), remetem a Mahiques (2012, 340-342) i Rovira (2017).

l'inici del segle XXI, completen el corpus d'obres anònimes, inèdites o poc conegudes que ja foren aplegades en compilacions cabdals per a la nostra història literària com el *Cançoner de les obretes en nostra lengua materna més divulgades durant los segles XIV, XV e XVI* de Marià Aguiló (1873-1900), el *Cançoner sagrat de vides de sants*, editat per Ramon Foulché-Delbosch & Jaume Massó i Torrents (1912), o el *Corpus d'antiga poesia popular* de Josep Romeu i Figueras (2000). Gràcies a aquesta consolidada tradició d'edicions i estudis sobre poesia antiga, avui en dia podem afirmar que la poesia catalana medieval està constituïda per un corpus ben conegut i delimitat.

2. QUINZE OBRES RIMADES DE DEVOCIÓ

A partir dels manuscrits i impresos ressenyats en BITECA, hem seleccionat quinze textos inèdits, si més no íntegrament, que d'una manera o d'una altra se centren en les devocions a Jesucrist, la Verge Maria, els sants o el sagrament eucarístic.² També hi ha alguns eixarms que invoquen Jesucrist o la Verge per protegir-se de mals i de perills. Els íncipits d'aquestes quinze peces són els següents:

- (I) «Cont vos vench, Maria, l'àngell Gabriell» (oració sobre l'Anunciació)
- (II) «[Es]tant Elizabet» (*Magnificat* en romanç)
- (III) «Ara ssus, companya, ssus» (nadala sobre els pastorets)
- (IV) «Ave, lum y stela clara» (glossa de l'himne llatí *Ave, maris stella*)

² Entre els quinze textos, n'hi ha un que s'ha publicat de manera fragmentària (VII, inc. «Glòria teniu infinida») i un altre de publicat a través d'un altre testimoni que és molt més breu (IX, inc. «Beata santa Caterina, verge fuist e regina»). De les altres obres no tenim constància de cap edició moderna, tot i que cal advertir que els núm. IV, V i XIII s'han conservat a través de plecs impresos en el segle XVI i, per tant, en rigor, no són inèdits. Quan parlem d'exhumar textos desconeguts, ens referim també a aquells que, havent tingut una difusió impresa antiga, no han estat editats modernament en els segles XIX-XXI.

- (V) «Regina excel·lent» (llaors a la Verge d'Esperança)
- (VI) «No sens turment, dolor incomprehensible» (oració al clau de Jesús)
- (VII) «Glòria teniu infinida» (goigs de sant Magí)
- (VIII) «Vós qui fés la santa vida» (oració de sant Onofre)
- (IX) «Beata Caterina, verge fuist e regina» (oració de santa Caterina)
- (X) «Si se'n va mosènyer sent Johan» (eixarm contra els llops)
- (XI) «Jhesuchrist nesqué le nit de Nadal» (eixarm per a guarir una plaga)
- (XII) «Sanch, stà fixe» (eixarm per estancar sang)
- (XIII) «O gloriosa Verge Maria, neta e pura» (oració a la Verge Maria del Puig de França)
- (XIV) «Saviesa de Déu lo Para» (traducció de l'himne llatí *Patris sapientia*)
- (XV) «Ador-te devotament, veritat increada» (traducció de l'himne llatí *Adoro te devote* de sant Tomàs d'Aquino)

Tot respectant aquest mateix ordre, editem ací les quinze obres, encapçalades cada una amb la referència a BITECA que permet identificar concretament la font manuscrita o impresa de cada testimoni. Si s'escau, la transcripció de cada poema va seguida d'un aparat crític en el qual queda consignada qualsevol divergència existent entre el testimoni base i la nostra edició. També indiquem l'esquema mètric de cada composició, tot i que en alguns casos el metre és molt irregular, de manera que els textos afectats es troben a mig camí entre la poesia i la prosa rimada. Fins i tot, hi ha una *Oració de santa Caterina* (IX) que podria considerar-se un *prosimetrum*, amb uns passatges en vers i d'altres en prosa. Sota l'esquema mètric, hi ha una breu identificació del testimoni, amb referència a la biblioteca on és custodiat, així com la signatura i la localització del foli. Tot seguit, apuntem algunes referències bibliogràfiques sobre l'im-

près o el manuscrit en qüestió. Aquestes dades sintetitzen en bona mesura la informació extreta de Mahiques (2009).

Pel que fa a les normes de transcripció dels textos, mantenim els criteris més usuals entre els editors de textos catalans medievals. Resolem les abreviatures i regularitzem el text —segons els usos moderns— en les alternances entre *i/j* i *u/v*, en la separació de les paraules i en l'ús de majúscules i minúscules. Seguim les normes ortogràfiques catalanes actuals d'accentuació, dièresi, guionets i apòstrofs. Marquem amb un punt volat les elisions que avui en dia no tenen representació gràfica i entre claudàtors les llacunes o les part del text que han estat restituïdes en el procés d'edició.

(I)

BITECA manid 1925

[I] Cont vos vench, Maria, l'àngell Gabriell,
dient «Ave Maria», devalà del cell,
dient que après d'ell vindria lo sant Fill de Déu,
qui s'i encarnaria en lo ventre seu.

[II] Respongué la Verge, la Verge de bon cor, 5
dient que la [...] composta al Senyor.
E-n aquella hora, molt cuytat e breu,
s'i encarnà lo Jhesús, en lo ventre seu.

APARAT CRÍTIC: *la llacuna del v. 6 afecta un fragment de text il·legible, esborrat gairebé totalment.*

ESQUEMA MÈTRIC: 2×4 (I: $a^{5+5} a^{6+5} b^{5+8} b^{5+5}$, II: $c^{5+6} c^{6+6} b^{5+5} b^{6+5}$).

Tots els versos són masculins.

Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 111, f. 1^v. Aquest manuscrit, conegut amb el nom de *Cançoneret Rovirola*, data de l'any 1508 i ha sigut estudiat i publicat en la major part per Romeu i Figueras (1949). Massó & Rubió (1989, 235-239, núm. 111), MCEM (Id. 20) i BITECA transcriuen l'incipit d'aquesta composició.

(II)

BITECA manid 2874

Magnificat [en ro]mans

- [I] [Es]tant Elizabet,
[us] dix: «Mare de Déu sancta,
[...]t Déu ab cor perfet
[...]ongues verge infanta».
- [II] «[Ma]gnificat hobeint 5
[al Se]nyor la ànima mia,
[e to]stems aquell servint,
[...] atorga senyoria.
- [III] [Et] exultavit mon cor 10
[...]erit Déu en ma pença,
[...]ell Déu e tresor,
[mon] salut e ma defensa.
- [IV] [Quia] respexit del cell 15
[...]ia humil serventa
[...] ha tramès sanct Gabriell
[fen]t-me mare molt contenta. ^[57vb]
- [V] D[...] grans [...] 20
que-m diran la més honrada
totes les generations,
la més benaventurada.
- [VI] Quia à fet lo poderós
en mi tantes e grans coses.
Ha pres carn Déu gloriós
de mes carns pures e closes.

[VII]	El seu sanct nom he lloat, que l'infern de tot aterra, e tostemps sanctificat en lo cel y en la terra.	25
[VIII]	<i>E misericordia gran</i> a nosaltres emana, als qui temen sens engan e observen lo que mana.	30
[IX]	<i>Fecit potentiam Déu</i> que mon Fill, maravellosa, à scampat de voler seu la supèrbia envejoza.	35
[X]	<i>Deposuit justament;</i> derroca'ls poderosos, exalça degudament als humils e virtuosos.	40
[XI]	<i>Esurientes umplí</i> de tots béns y grans riqueses, e als richs caure jaquí, buyts e vans, en grans pobreses.	
[XII]	<i>Suscepit Israel sanct</i> en mon Fill, Jhesús insigne, qui ver Déu, mercè portant, recordant-se molt benigne.	45
[XIII]	<i>Sicut locutus est clar,</i> als sancts pares donant vida, vida [a] Abraam [tan si]ngular e la sement d[e]ll exida.	50

APARAT CRÍTIC: *els passatges marcats entre claudàtors són meres conjectures. Aquestes llacunes són degudes a l'efecte de la guillotina, que ha mutilat el text pels talls. 18* que-m] **quet 35** à scampat] scampat **52** exida] *després de la cobla XIII, segueix, en la tercera columna, un fragment mutilat pels talls, de difícil lectura, que podria ser la darrera estrofa del poema i que sembla dir: «[...] [e l'E]sperit sanct a més, qui són tres en essència».*

ESQUEMA MÈTRIC: 13 × 4 (I-XIII: a⁷ b⁷ a⁷ b⁷), amb rimes femenines en els senars i masculines en els parells.

València, Biblioteca Històrica de la Universitat, CF/4 (3), f. 57^{va-vb} (foliació manuscrita). Es tracta d'un testimoni manuscrit del primer terç del segle XVI, copiat al revers del darrer foli imprès de l'únic exemplar conegut de l'*Omèlia sobre lo psalm de Miserere mei Deus*, de Narcís Vinyoles (València, Nicolau Spindeler, 1499).

(III)

BITECA manid 1564

- [I] —Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús.
- [II] —Què diu al ramader Juan Paschal?
Crech que demà serà Nadal,
los àngels cantan llà sus: 5
[«Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús»].
- [III] Diu Pasqual: —Payrot, ssomias.
Los àngels que tu ssentias
crech que són las cabras mias, 10
algun duch ho halgun gaús!
[Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús].
- [IV] Quant lo majoral fonch despert,
ells tots quatra de consert 15
van a veure lo Jhesús.
[Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús].
- [V] Per ha dur a l'infantó,
humpliren hun plen sarró 20
de colada y de mató,
de formatga y de rrepús.
[Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús].
- [VI] Joseph, per veure'ls entrar, 25
pren l'infant. Mès-s'à ballar,
ha ballar y ha ssaltar.

No ssia ningú qui s'escús.
[Ara ssus, companya, ssus,
nat era nat lo bon Jhesús].

30

[VII] Quant ell hagué prou saltat,
prou saltat y prou [...]

APARAT CRÍTIC: *a les cobles II-VII, restituïm entre claudàtors la retronxa, que només és copiada a l'inici del poema. 11 gaús] guaus 15 tots] tot*

ESQUEMA MÈTRIC: 2, 5, 6, 5, 2 × 6 (I: a⁷ a⁸; II, IV: b⁸ b⁸ a⁷ [a⁷ a⁸]; III, V-VI: c⁷ c⁷ c⁷ a⁷ [a⁷ a⁸]). Versos de metre irregular, que oscil·len entre 9 i 7 síl·labes.

Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. C/161, f. 13^r. Manuscrit descrit per Gudiol (1934, 168-169) i Massó (1902, 243-247, núm. V). El testimoni del poema que ara publiquem és únic, probablement del final del segle XV o de l'inici de la centúria següent. El seu estat fragmentari s'explica, simplement, pel fet que l'amanuense no enllestí la còpia de tota la composició.

(IV)

BITECA manid 2791

^[2v] *Ave, maris stella, Dei mater alma, etc.* ^[2va]

[I]	<p><i>Ave</i>, lum y stela clara
de la mar molt replandent,
temple sant y mare cara
de Jesús omnipotent.
<i>Semper virgo</i> est stada,
en lo part, ans y aprés,
<i>celi porta</i> y advocada
dels mesquins y gran pavès.</p>	5
[II]	<p><i>Sumens</i> ab gran alegria
del sant àngel Gabriel;
<i>ave</i>, gran missatgeria
que-t tramès lo rey del cel.
<i>Funda nos</i> en pau, donzella,
ab ton fill Déu Jesuchrist,
cambiant lo nom d'aquella
que fon causa que-l parist.</p> | 10

15 |
| [III] | <p><i>Solve</i> les cruels cadenes
d'aquest món trist y mesquí.
Dona'ns lum que-ns il-lumenes,
monstrant-nos lo ver camí.
Y de nostra pensa vana
foragita nostres mals,
y per nós a Déu demana
los palaus celestials.</p> | 20 |
| [IV] | <p><i>Monstra te</i> molt piadosa,
mare del molt alt Senyor;
y em pregar-lo molt curosa,</p> | 25 |

- que·ns oja nostra clamor. ^[2vb]
Y puix ell volent salvar·nos
dins en tu·s volgué·ncarnar, 30
no vulles desemparar·nos,
mare sua singular.
- [V] *Virgo* tostemps te serveixen
tots los sants après de Déu
y, entre totes, te obeheixen, 35
mare del Senyor que·t feu.
Y de culpes detestables
fes deslliures tos devots;
mites fac y agradables
davant Déu, puix fer·ho pots. 40
- [VI] *Vitam presta*, pura y neta,
en aquest món dolorós,
iter para, puix perfeta
te crehà Déu poderós. 45
Ut mirant aquell altíssime,
rey dels reys y gran govern,
se alegre lo prohisme
prop de tu, luny de l'infern.
- [VII] *Sit* al Pare en la terra
y en los cels molt gran honor, 50
y al qui feu per nos la guerra
y en la creu fon vencedor,
y al Sperit Sant que dona
gràcia complidament.
Digam tots: «Senyor, perdona 55
lo passat mal y present».
Amén.

APARAT CRÍTIC: 3 temple] temps \ple/ (*correcció manuscrita antiga*) 38 devots] de vos

ESQUEMA MÈTRIC: 7 × 8 (I-VII: a⁸ b⁸ a⁸ b⁸ c⁸ d⁸ c⁸ d⁸). Els versos senars són femenins; i els parells, masculins.

Cobles de la Verge Maria de la Soledat ab la «Ave maris stella» en pla [València, Joan Joffre, c. 1518?], f. [2^v]. L'únic exemplar localitzat d'aquesta edició es troba a València, Biblioteca Històrica de la Universitat, CF/4 (14). Ribelles (1929, 17) transcriu la primera cobla de la composició, de la qual no hem localitzat cap edició moderna íntegra. A més d'aquest poema, aquest plec inclou unes cobles a la Mare de Déu de la Soledat (inc. «Contemplau ab pensa pia»). Aquest plec és ressenyat per Aguiló (1923, 587, núm. 2228), Ferrando (1983, 756), Martín Abad (2001, 200, núm. 421) i Norton (1978: 436, núm. 1208).

Llaors de la Mare de Déu

- [I] Regina excel·lent,
Verge de Esperança,
l'enemich no-s cansa.
Siau-nos valent.
- [II] Verge, vós sou flor 5
y viola pura
sens ninguna error:
en vós no atura.
De odor plasant,
tot lo món confortes, 10
obrint-nos les portes
del bon salvament.
- [III] Tots vos esperam
ab devota pensa. 15
Verge vos cridam
de gràcia plena.
Nengun corrompiment
en vós no habita.
Déu vos ha elegida
en son parlament. ^[2vb] 20
- [IV] L'àngel Gabriel
vos ha saludada
portant-vos del cel
tan noble embaxada.
En aquell moment, 25
Jesús en vós se asombra
sens altra persona

- ni ajustament.
- [V] Vós sou lo roser
hont Jesús reposa. 30
Sens ningun altres,
féreu resplandir la rosa,
Verge romanent
sens taca ninguna,
sancta y comuna 35
aprés l'infantament.
- [VI] Com Jesús fonch nat,
una estrella nova
ab gran claredat
per los ayres vola. 40
L'àngel va dient
per puigs y montanyes:
«Aquell que desijàvem
ha pres naximent».
- [VII] Per lo qual conseguirem 45
lo regne celestial
y la glòria supernal
hont tostemps vos lloarem
per infinita secula seculorum. Amen.

APARAT CRÍTIC: 4 l'enemic] el enemich 45 Per lo] Perço lo

ESQUEMA MÈTRIC: 4, 5 × 8, 4 (I: a⁵ b⁵ b⁵ a⁵; II-VI: c⁵ d⁵ c⁵ d⁵ a⁵ e⁵ e⁵ a⁵; VII: f⁸ g⁸ g⁸ f⁸). Amb versos hipermètrics i algunes rimes irregulars. En les octaves, alternen les rimes masculines en els versos primer, tercer, cinquè i vuitè, i les femenines en la resta.

Cobles de les tristes y doloroses naus de conserva, Barcelona, Hubert Gotart, 1589, f. [2^{va-vb}]. L'únic exemplar localitzat d'aquesta edició es troba a Madrid, Biblioteca de la Real Academia Española, RM 2158 (12); i ha estat reproduït en facsímil per Askins (1981, 54 i 33-36, núm. V). Aquest testimoni transmet un text quasi idèntic al que trobem en una altra edició posterior, les *Cobles de les tristes y doloroses tres naus de conserva* (Barcelona, Sebastià de Cormellas, 1595), de la qual es coneix un exemplar únic a Londres, British Library, 11450.e.25.(5.). Vegeu BITECA manid 2867 i Wilson (1957-1958: 83, núm. 5). A més, hi ha un registre de la Biblioteca Colombina que confirma l'existència d'una altra edició barcelonina amb el mateix contingut, actualment desapareguda: «Coplas delas .3. naus de conseruan catalan .J. Crestians deuotament .J. propis e parents. in fi. est Carmen ad mariam .J. Regina excellent» (*Registrum B*, núm. 3970; vegeu Hunington 1905 i BITECA manid 2694). A més d'aquest exemplar, adquirit a Tarragona a l'agost del 1513, és molt probable que Hernando Colón en posseís un altre de diferent, segons es dedueix de les referències d'Askins (1992, 290-291, núm. 4 i 12). Sobre l'exemplar colombí adquirit el 1513, remetem també a Norton (1978, 88, núm. 224) i Martín Abad (2001, 200, núm. 423).

(VI)

BITECA manid 1748

Oració al clau de Jhesús

- [1] No sens turment, dolor incomprehensible,
 ab tu clavat, Jhesús fonch en la creu;
 e penetríst ab pena fort e greu
 la viva carn de totes pus sensible.
 O, clau beneyt, untat de la sanch pura 5
 del qui clavat per nos volgué morir,
 clavé'm lo cor perquè pugue sentir
 remissió, yo, fràgil creatura.

ESQUEMA MÈTRIC: 8 (a¹⁰ b¹⁰ b¹⁰ a¹⁰ c¹⁰ d¹⁰ d¹⁰ c¹⁰). Decasíl·labs amb cesura en la quarta síl·laba, i amb rimes femenines i masculines (aquestes darres en els vv. 2-3 i 6-7).

Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 5-4-29, f. 35vb. Manuscrit del segle XV, ressenyat per Baselga (1896, 384-386, ítem B), Grieria (1921, 5-6, ítem μ = M), Pujol (1994, 113, ítem μ), Martí Grajales (1927, 289-290), Massó (1913-1914a, 265-266, ítem μ; 1932, 77, ítem ξ) i Sáez (2002, 226, núm. 190). Aquest poema segueix la línia d'algunes cobles sobre la Passió, com són les insercions líriques del *Pròleg d'una no poc devota adoració de Jesús crucificat* (València, [Miquel Albert, c. 1494]). L'acarament d'aquest incunable editat per Ferrando (1999) amb el poema que ara ens ocupa ens indueix a sospesar que aquest darrer podria ser una cobla exempta que pertanyia a una contemplació de la Passió més extensa formada per altres passatges anàlegs sobre les altres nafres de Crist crucificat.

(VII)
BITECA manid 1325

[55r] *Cobles ha honor y glòria de nostro Senyor Déu Jesuchrist y de la
sacratíssima Verge Maria y del gloriós màrtir sant Magí, dictades en la
vila de santa Coloma de Queralt ha XXVIII dies del mes de abril en l'any
MDXXV*^[55ra]

[I]	Glòria teniu infinida
y la vostra santa fi
feu miracles cadeldia,
benaventurat Magí.	
[II]	En la present costa molt aspra
—se nomene Brufaganyes—
féieu la vida molt santa,
menjant molt poques vegades,
vostre stage en una cova,
pobrament vivint allí,
hont feu miracles cadeldia,
benaventurat Magí. | 5

10 |
| [III] | Y fent la vida molt santa,
loant l'immensa Trinitat,
qui baptisme us demanava
per vós era betagat. ^[55rb]
Exalsant la fe crestiana,
venint contra'l serrey,
feu miracles cadeldia,
benaventurat Magí. | 15

20 |
| [IV] | Maximià, emparador,
que en Tarragona stave,
posat ab molt error,
tots los chrestians matave. | |

- Sabé vostra santa fama, 25
 prestament tramès assí
 hon feu miracles cadeldia,
 benaventurat Magí.
- [V] Los infels prest arribaren
 per complir lo manament 30
 y en lo boscatge us trobaren.
 Liguen-vos molt prestament,
 tirant dret a Tarragona,
 pus los fonch manat axí.
 Feu miracles cadeldia, 35
 benaventurat Magí.

APARAT CRÍTIC: 3 miracles] miraclees 8 vegades] vegudes 19 miracles] micles

ESQUEMA MÈTRIC: 4, 3 × 8 (I: a⁷ b⁷ a⁷ b⁷; II-IV: c⁷ d⁷ c⁷ d⁷ x⁷ b⁷ a⁷ b⁷).
 Amb versos hipermètrics i rimes assonants o irregulars.

Barcelona, Biblioteca de l'Ateneu, ms. I, f. 55^r. Aquest cançoner, un dels més importants de la poesia catalana del segle XV, ha estat descrit i estudiat en diverses ocasions; remetem, per exemple, a *MCEM* (Id. 723). En el f. 54 s'ha copiat tan sols la rúbrica i la primera paraula dels goigs que ara publiquem. En el f. 55 es transcriuen íntegrament tant les rúbriques com el poema. Valls i Taberner (1917, 77) transcriu la rúbrica inicial i els dotze primers versos d'aquest poema. Aquest testimoni manuscrit, copiat per una mà posterior a la del copista del cançoner, coincideix, ben probablement, en la data indicada a la rúbrica, el 28 d'abril de 1525. Tal com apunta Askins (1992: 293, núm. 29), l'*Abecedarium B* de la biblioteca d'Hernando Colón fa referència a aquests goigs en llaors de sant Magí. Sobre aquestos i altres goigs que s'han conservat en llaors de sant Magí, remetem a Mahiques & Rovira (2016: 145-146 i 157-161).

(VIII)
BITECA manid 1202

La oració de sant Onofre

- [I] Vós qui fés la santa vida
—o, noble sant hi generós,
sant Onofre gloriós!—,
vós qui aveu beneïda
hi hafavorida 5
la vida dels hermitans,
vós qui entre los altres sancts
haveu glòria complida,
vós sou lo segon Baptista,
abastant del gran bosquatge, 10
qui fes vida molt salvatge,
tant santa com may fos vista,
en preguar al gran salmista,
contemplant [...]

APARAT CRÍTIC: 4 beneïda] beneit gida 9 Baptista] baltista 12 en preguar] an praguear

ESQUEMA MÈTRIC: 13 (a⁷ b⁸ b⁷ a⁷ a⁵ c⁷ c⁷ a⁷ d⁷ e⁷ e⁷ d⁷ d⁷).

Madrid, Biblioteca Nacional de España, ms. 9562, f. 96vb. L'estat fragmentari d'aquesta composició s'explica, simplement, pel fet que l'amanuense no n'enllestí la còpia, que en aquest cas data de la primera meitat del segle XVI, mentre que el manuscrit és copiat en la major part en el segle XV. Sabaté & Soriano (2002, 324) transcriuen l'inici i el final d'aquesta oració, que també ha estat individuada per Bohigas (1955, 360, núm. I.26) i per Martínez Romero (2015, 37), els quals en transcriuen la rúbrica inicial sense afegir-hi, però, l'incipit i l'èxplicit. Sobre aquest manuscrit també poden consultar-se descripcions com les de Domínguez (1931, 71), Kristeller (1989, 534) i Serrano y Sanz (1903, 225).

(IX-X)
BITECA manid 1268

(IX)
La oració de sancta Katerina

- [I] Beata Caterina, verge fuint e regina.
Ffilla del rey de Grècia, tan blancha és com flor d'espina.
Alà en Alexandria nasqué esta verge digna.
Al pare dihen Costa, a la mare Terquerina.
A la infanta possessaren per nom beata Caterina. 5
- [II] O, verge plena de gràcias, sens tota mantinensa,
que per Déu ffos penada,
beneyta sia la persona qui-t té per advocada.
Verge sancta Caterina, car en càrcer fos posada,
envià't l'emperador Maxensi que alí fosses ben guardada, 10
que no-t donassen pa ni vi ni ayguoa
ni nenguna mantinensa.
- [III] Dotze dies complits estech la verge en estes presons.
Envià l'emperador Maxensi cinquanta dells seus barons,
de aquells de la sua ley dells més sabuts: 15
- [IV] —Hoÿts què us dich, ssaveis; feu lo que us mane. Anau a la
verge Caterina, preÿcau-li de la ley segons que a vosaltres és
donat. Si ella a vo-^[21v] saltres voldrà creure, no reba mall ni
dan de la nostra gran altesa.
- [V] Anaven-se'n los savis, anaven-se'n per lo palau, atan qu-ells
rebia la verge que alí estava: —Rahonem-nos ab pau e ab
sancta mantinensa.
- [VI] —Ous-ho tu, Caterina, sso que Maxensi te diu:
que adores en los ýdolls axí com ell diu.

E segons que diu Maxensi, fer-t'à la mayor emperadriu
en la sua gran altessa.

- [VII] —Hoÿu què us dich, savis. Yo crech e ador 20
en aquell senyor qui totes les coses del món
ha ffetes e creades e les té a desfer,
que no en los seus ýdolls vans, que no y poden res ffer.
Digau-li a l'emperador Maxensi que no lo y preu res,
car en aquesta casa està la gràcia dell meu espòs Déu Jesu-
christ. 25
- [VIII] Tant los ha dit, tant los ha preÿcat,
que a la ffe de Jhesuchrist christians los ha tornats.
Lavors l'emperador Maxensi (sancta Caterina era una xiqua
donzella)
de la càrçer la manà traure ^[22r] e en un pilar ligar;
e alls seus vassalls, cruellment la feu assotar; 30
e altre vegada en la càrsser la manà tornar.
- [VIII] Los àngells del cell devalaven a-conortar. Ab ungüents preci-
osos untaven les sues naffres, que no tenia gens de mall.
L'emperador Maxenssi hisqué's dotze jorns de aquella siutat
e, a cap de dotze jorns que fou tornat, demanà de la verge.
Digueren que, si yamay l'avien vista bella, lavors era molt pus
bella. Lavors l'emperador Maxensi feu-se venir la regina e les
donzelles.
- [IX] —Hoÿu què us dich, regina e les donzelles. Anau a la verge e
preÿcau-li de la ley segons que a vosaltres és donat. Si ella
vos voldria creure, no reba mall ni dan de la nostra gran alte-
sa.
- [X] Anaven-se'n la regina e les donzelles, anaven-se'n per lo pa-
lau atan bé que les rebia la verge que alí estava: —Rahonem-
nos ab pau e ab sancta mantinensa.— ^[22v]

- [XI] —Hous-ho tu, Caterina, sso que Maxensi te diu:
que adores en los ýdolls axí bé com ell diu.
Fer t'á la mayor emperadriu après de mi, que só reyna.
- [XII] —Hoÿu què us dich, reÿna e les donzelles: 35
yo crech e ador en aquell Senyor,
car totes les coses del món ha fetes e les té a desfer,
que no en los seus ýdolls vans, que no y poden res fer,
car en esta casa està la gràcia del meu espòs Déu Jhesuchrist.
- [XII] Tant los ha dit, tant les ha preÿcades, 40
que a la ffe de Jesuchrist christianes les ha tornades.
Lavors l'emperador Maxensi la reyna e les donzelles
ab lança les ferí, donave'lls fforts penas,
matava-les tantost.
Lo meu senyor Jesuchrist les sues ànimes rebia 45
per los prechs de madona sancta Catarina.
- [XIII] Lavors l'emperador Maxensi fet fou de gran despit. Feu fer
quatre rodes a manera d'un cèrcoll, carreguades de rahors,
fetes ab grans enginys, que la carn ^[23r] li seguàs e que fos tota
trossejada. Quatre vents se mogueren, que les rodes dells ra-
hors forment se trenquaren. E de la gent de l'emperador
Maxensi quatre mília n'i moiriren, e a santa Caterina negun
mall no li feren.
- [XIV] L'emperador Maxensi, que veu sa companya morta, manà
per sentència que lavors sancta Caterina ffo deguolada e es-
capssada. Lavors sancta Caterina fiquà los seus jenolls en
terra, alçà les sues mans all cell, a Jhesuchrist loava:
- [XV] —A tu prech, Jhesuchrist, redemptor del món, e fas esta
oració, esta sancta pregària: que callsevoll persona que fassa
dir esta oració dotze vegades he tres he divuyt (les dotze per

la càrsser, les tres per lo martiri, les divuyt per los divuyt anys que yo prenc mort e passió per la tua sancta amor), ho tantes com n'agen en devoció, jo li sia bona advocada.

[XVI] Una veu del çell responch esta peraula: —Hous-ho tu, Caterina, ab Jhesuchrist ^[23v] est esposada. Sso que demanares en la terra, dalt en lo çell t'és atorguat. La gràcia e l'Esperit Sant sia entre tu e mi.

[XVII] Lavors l'emperador Maxensi degolà-la e escapssà-la. Là reté sanch e let del seu cors, la sanch per lo martiri, la let per la virginitat: neta e pura és a la divinal magestat. Lavors los àngells del cell devallaren, portaren-se'n lo cors de madona sancta Caterina all mont de Sinahí. Alà fou soterrada.

APARAT CRÍTIC: III, 14 Envià] Enviat IV Hoÿts] hoyt IX dich] om. X la] les XIII de l'emperador] dell emperador XV les divuyt per] los divuyt per

ESQUEMA MÈTRIC: *prosimetrum*. Els passatges rimats tenen una mètrica molt irregular. Crida l'atenció l'estil formulari segons el qual es repeteixen seqüències o versicles sencers en diferents punts de l'obra. Algunes repeticions se situen estratègicament al final d'un paràgraf o tirada i acaben amb mots que tenen la mateixa rima, com si es tractés d'una retronxa («mantinensa», «altesa»).

Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 854, f. 21^r-23^v. De l'*Oració de santa Caterina* hi ha un altre testimoni en el ms. 1095 de la Bibliothèque Municipale de Marseille, molt més breu, publicat per Lieutaud (1879, 49) i editat més recentment per Lluís Cabré en el RIALC (http://www.rialc.unina.it/0bis.beata_santa.htm). El volum de Marsella és descrit en BITECA manid 1679.

(X)

Contra els lops
Jhesús

- [1] Si se'n va mosènyer sent Johan
 ab la creu beneyta en la mà
 per las vias hon los lops se'n van,
 encontra los lops: —Lops, què feu assí?
 Vosaltres anau a ssercar lo bestiar, 5
 mengar-vos la carn e beura-us la sanch.
 Jo us man, de part de Déu
 e de la gloriosa Verge Maria,
 e per aquel preciós lansolet
 que nostre senyor Déu fou envolcat, 10
 e per la preciosa sinta
 que la Verge Maria fou senyide,
 que vosaltres no y toqueu fins demà a migdia,
 que'l pastor hi sia;
 ho y sia o no y sia, 15
 diré tres vegadas: «Fia't
 en Déu e en la Verge Maria».

E ffa a dir de vespre mirant lo cell quasi a sol ixent, e senyar-se a quatra parts del món. E fa a dir tres vegades quant és manester. Si haveu perduda bèstia, sia grossa o manuda, és apropiat [...]

APARAT CRÍTIC: *la llacuna que es troba al final d'aquest eixarm deu afectar un fragment de text molt breu i és deguda a la cisalla, que pels talls ha escapat el text.*

ESQUEMA MÈTRIC: 17 (a⁹ a⁸ a⁹ x¹⁰ a¹¹ a¹⁰ x⁶ b¹¹ x¹⁰ a¹⁰ b⁸ b¹⁰ b¹² b⁶ b⁸ b⁷ b⁸).

Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 854, f. 64^v. Sobre el ms. 854, datat del final del segle XV, vegeu MCEM (Id. 133), Sabaté & Soriano (2002: 320-322) i Serra i Baldó (1936, 372-375, ítems E-G). Altres poemes o testimonis d'aquest manuscrit fins aleshores inèdits han estat publicats per Mahiques (2012b, 22-24; 2020, 647) i Grapí & Marnierre (2001, 232-240).

(XI-XII)
BITECA manid 2731

(XI)
[Eixarm per guarir una plaga]

- [I] Jhesuchrist nesqué le nit de Nadal.
Jhesuchrist fonc crucificat.
Jhesuchrist, gorex aquesta plagua,
axí com açò és veritat;
e guarda'm que no inflame, 5
stiga ni man ni puda,
per la tua amor e pietat.
Amén.

(XII)
Per astenguar sanch

- [I] Sanch, stà fixe,
com Jhesuchrist fo cruxificat.
Sanch, stà en ti,
com Jhesuchrist fa en si.
Sanch, stà en la vena tua, 5
com Jhesuchrist fa en la sua.
Axí plàsia a Déu e a la Verge Maria!

APARAT CRÍTIC, XI: **6** stiga] stga. *No acabem d'entendre cabalment el significat del v. 6 i, per tant, considerem que la nostra proposta d'edició no resol els problemes textuais d'aquest passatge.*

ESQUEMA MÈTRIC, XI: 7 (a¹⁰ a⁸ b⁹ a⁹ b⁷ x⁷ a⁹).

APARAT CRÍTIC, XII: **7** Axí] ax

ESQUEMA MÈTRIC, XII: 7 (x⁴ x⁹ a⁴ a⁶ b⁷ b⁷).

Palma de Mallorca, Fundació Bartolomé March, ms. 87-V3-9, f. 135^v. Manuscrit del segle XV, ressenyat per Pérez (2004, 194, núm. 1439). Els dos eixarms que acabem d'editar tenen una lletra diferent de la del cos del volum.

(XIII)

BITECA manid 2651

La Verge Maria del Puix de França

Aquesta oració dejús escrita ha aytal virtut e propietat que tota persona que l'aportarà no porà morir en aygua ni en foch ni en batalla, ni serà sobrat per sos enemichs. E si ha mal sperit, tantost se'n partirà. E si alguna dona va en part e la tindrà sobre si, tantost serà desliurada. E siau serts que qui dirà aquesta oració ho la legirà ho legir farà tots dies una vegada, en tots sos negocis prosperarà en bé e la Verge Maria serà en la sua ajuda.

- [1] O gloriosa Verge Maria, neta e pura,
de la qual se confia tota bona creatura,
plàcia-vos, dona, pendre càrrech
de governar lo cors e la ànima
per honor e reverència de vostre preciós Fill, 5
a ffi que nos guardes de tots perills.
Donau-nos pau e consolació
per lo mèrit de vostra sancta passió,
e fassau cessar pestilència e guerra,
e guarda-nos lo fruyt de la terra. 10
Que viscam tots en pau e en concòrdia,
o, dona de misericòrdia!
Hajau pietat de aquells pobres peccadors
que là pregan de genollons.
Guardau-nos del foch infernal 15
e portau-nos al regne celestial,
en paradís, hon tots nos trobarem
davant Déu lo Pare omnipotent.

O, gloriosa Verge Maria, mare de Déu, regina molt excel·lent, tota la present companyia que lo vostre precíós e car Fill hauran feta alguna offensa, davant vós devotament regonexem tots nostra gran culpa e cri-dam a Déu omnipotent:

Senyor ver Déu, misericòrdia;

Senyor ver Déu, misericòrdia;

Senyor ver Déu, misericòrdia.

Amen. Pater Noster. Ave Maria.

ESQUEMA MÈTRIC: $9 \times 2 (a^{8+3} a^{6+7} x^9 x^9 b^{7+7} b^{10} c^{10} c^{12} d^{11} d^9 e^9 e^8 f^{12} f^8 g^8 h^{11} h^{10} h^9)$.

La verge Maria del Puix de França [Barcelona, Joan Rosenbach, c. 1510?], f. [1^r]. Únic exemplar localitzat a Nova York, Hispanic Society of America. Es tracta d'un full que és descrit i reproduït en facsímil per Norton (1978, II i 47, núm. 114), a partir del qual hem transcrit aquesta oració. Vegeu també Martín Abad (2001, 502, núm. 1508).

(XIV)

BITECA manid 1433

[*Hores de la Passió*, traducció de «Patris sapientia, veritas divina»]

- [a] Senyor, tu hobriràs los meus labis e la mia bocha recomtarà la tua lahor. Senyor Déus, entén en lo meu adjutori e cuyta a mi ajudar. Glòria sia al Para e al Fill e al Sant Spirit, axí com era al comensament e ara e per tostemps. Amén.
[Fva]

Ador-te, senyor Jhesuchrist, e benesch-te, cor per la tua sancta creu remist lo món.

- [I] *Matines*
Saviesa de Déu lo Para,
quí sots virtut divinal.
La vostra persona cara,
hora matutinal,
pels dexebles desemperat, 5
venut als jueus per vil preu,
an-vos durament turmentat
com vós siats Fill de Déu.

- [b] Ador-te, senyor Jhesuchrist...
Senyor, ojes la mia oració e lo meu crit vingua a tu.

- [c] *Oració*
Senyor Déu Jhesuchrist, Fill de Déu viu, posa migensera la tua Passió entre lo teu juý e la mia ànima, ara e en la ora de la mia mort. E dona gràcia e misericòrdia als vius; e als fells deffunts, repòs perdurable; e a la Sgleya de Déu, pau e concòrdia; e a nos peccadors, vida e glòria perdurable. Tu qui regnes e vius ab Déu lo Para en unitat del Sant Spirit, Déus, enperò tostemps sens fi. Amén.

- [II] *Prima*

	A prima fo amenat lo Salvador denant Pilat. Acusant-lo falsament, ^[Fvb] donen-li bufets fort vilment. Escupen-li en la cara. Desonren-lo d'açò, nostre Fill e Para.	10
[c]	Ador-te, senyor...	
[III]	<i>Terç</i> A tèrcia criden alta veu: «Muyra Jhesús a mort de creu!». De porpra lo vesten per menyspreu, d'espines lo coronen. La creu porta en persona cell qui·ll món regna e ordona.	15 20
[d]	Ador-te, senyor Jhesuchrist...	
[IV]	<i>VI</i> A la ora de migdia, en creu l'an duyt clavat. Per major vilania, ab ladres l'an penjat. En gran set ministren fell, Déu senyor del bell anyell. Qui delex peccat axí és alentat.	25
[e]	Ador-te, Jhesuchrist...	
[V]	<i>Nona</i> A hora nona, ab crit, reté a Déu l'esperit. E per tota crueltat, estant mort, l'an lancejat. La terra fort tremola. Ell sol gens lum no dona.	30

- [f] Ador-te, senyor Jhesuchrist... ^[Gra]
- [VI] *Vespres*
 A vespres, de la creu fo levat
 lo cors de Jhesuchrist sagrat. 35
 A la mara fo retut
 e ell, qui és nostra salut...
 en ell romàs la virtut divina.
 Aytal mort nos sia medicina.
- [g] Ador-te, senyor Jhesús...
- [VII] *Completa*
 A completa l'an soterrat. 40
 Lo cor de Jesuchrist honrat,
 esperant ab pietat,
 untat l'an ab spícies.
 Cumplides són les prophecies;
 en esta mortensem tots dies. 45
- [h] *Conclusió*
 Aquestes hores canonicals é dites ab vós, senyor Jhesuchrist, piadosament, per tal que us plàcia que, axí com volgués morir per amor de nosaltres a greu turment, nos vullats consolar en la mort angoxosa gloriosament. Amén.

APARAT CRÍTIC: **a** Senyor] enyor **b** senyor] seyor **27** alentat] alntat **46** honrat] horat **h** Aquestes] AAquestes

ESQUEMA MÈTRIC: 8, 2 × 6, 7, 3 × 6 (I: a⁷ b⁷ a⁷ b⁶ c⁸ d⁷ c⁸ d⁷, II-III, V-VI: a⁶⁻⁹ a⁶⁻⁸ b⁷⁻⁹ b⁶⁻⁸ c⁶⁻⁹ c⁶⁻¹¹, IV: a⁶ b⁶ a⁶ b⁶ c⁷ c⁷ b¹⁰, VII: a⁸ a⁸ a⁷ b⁶ b⁸ b⁸). Els versos oscil·len gairebé tots entre 6-9 síl·labes.

París, Bibliothèque Nationale de France, ms. Espagnol 541, f. F^{va}-G^{ra}. Sobre aquest manuscrit, vegeu Avril *et al.* (1982, 117-118, núm. 130), Bohigas (1985, 139-140 i 237-244) i Sabaté & Soriano (2002: 324). Aquest poema sobre les hores de la Passió és una traducció bastant lliure d'un himne llatí, datat del primer quart del segle XIV, que comença amb

l'estrofa següent: «Patris sapientia, veritas divina, / Deus homo captus est hora matutina, / A notis, discipulis cito derelictus, / Iudaeis est venditus, traditus, afflictus». El text llatí inclou vuit estrofes, la darrera de les quals es correspon a la *Conclusió* en prosa de la versió catalana. Sobre l'original llatí i la seua repercussió al final de l'edat mitjana, vegeu Pezzini (2009, 675-678).

(XV)

BITECA manid 1668

*Aquesta oració devaill escrita ordonà sant Thomàs d'Aquín,
de l'Orde dels Preyçadors, e deu-se dir en lo adorament del
sant preciós Cors de Jesuchrist*

Ador-te devotament, veritat increada,
que sots aquestes figures verament és velada.
A tu sotsmet lo meu cor molt humilment,
bé que no·t pusque contemplar complidament,
car lo vis e·l gust e·l gustament en tu failleix 5
e, per l'oir fermament, en tu creu e obeeix,
pus yo creu en tot ço qu·as dit tu, Fill de Déu:
sí és veritat pus certa que ço que ací jo creu.
En la creu ere cuberta la sola divinitat,
mas ací ensemps és velada la humanitat. 10
Emperò aquestes dues natures yo ador confessant, ^[133r]
e prech-te que·m dons ço que·l ladre demanà penjant.
Les tues plagues, com sant Thomàs, no veig
experimentalment,
mas confés tu ésser ver Déus e ver hom certament.
Fe'm gràcia de creure en tu molt més, 15
en tu haver speransa, amant-te plus que res.
O, memorial de la mort del meu Senyor,
pa de vida confortant tot pecador,
done a la mia ànima viure e regnar
e per totstemps me sàpies plus dolç c·altre menjar. 20
O, piadós pel·licà, Jhesús, del món salvador,
mi, pecadora, lava ab lo teu sanch de gran valor,
una gota de la qual salvar poria
tot lo món, per fort peccat que y sia.
O, dolç Jhesús, lo qual jo veig ara velat, 25
¿quant serà'l temps complit que tant he desijat,
ço és que ab la cara descuberta te pusca contemplar

e ab los meus huylls e bocha en la glòria tu loar?
Amén.

APARAT CRÍTIC: **13** velada] uelada e **13** experimentalment] experimentalment

ESQUEMA MÈTRIC: 14×2 (a^{7+6} a^{7+6} b^{7+4} b^{8+4} c^{9+4} c^{7+6} d^{6+6} d^{7+7} ...). Els versos oscil·len gairebé tots entre 9-17 síl·labes.

Madrid, Biblioteca Nacional de España, ms. 11559, f. 132^v-133^v. Aquest manuscrit no pot ser posterior a l'any 1458, és a dir, l'any de la mort d'Íñigo López de Mendoza, marquès de Santillana, el primer que el va posseir. Vegeu-ne les descripcions de *Llull DB*, Massó (1913-1914b, 738, ítem D⁷; 1932, 12, ítem D⁷), Santanach (2001, 229-235; 2005, LXII-LXIV, ítem U), Sabaté & Soriano (2002: 337) i Schiff (1905, 385, núm. LXI). L'oració que ara publiquem tradueix un himne eucarístic, amb l'inici següent: «Adoro te devote, latens Deitas, / Quae sub his figuris vere latitas». Sobre aquest text, que la crítica actual considera escrit per sant Tomàs d'Aquino a Orvieto l'any 1264, vegeu Wielockx (2007) i Torrell (2005, 132-135).

BIBLIOGRAFIA

- AGUILÓ I FUSTER, Marià (ed.) ([1873-1900]), *Cançoner de les obretes en nostra lengua materna mes divulgades durant los segles XIV, XV e XVI*, Barcelona, Alvar Verdaguer. (Reproducció digital a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, <http://www.cervantesvirtual.com/>).
- AGUILÓ I FUSTER, Marià (1923): *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, Sucesores de Rivadeneira.
- ASKINS, Arthur L.-F. (ed.) (1981): *Pliegos poéticos del s. XVI de la Biblioteca Rodríguez-Moñino*, Madrid, Joyas Bibliográficas.
- ASKINS, Arthur L.-F. (1992), «Two miscellany volumes of pre-1537 catalan “popular press” prints once in the Colombine Library, Seville», en María Luisa LÓPEZ-VIDRIERO y Pedro M. CÁTEDRA (eds.), *El libro antiguo español. Actas del segundo Coloquio Internacional (Madrid)*, Salamanca, Universidad de Salamanca-Biblioteca Nacional de Madrid-Sociedad Española de Historia del Libro, p. 285-300.
- AVENOZA, Gemma (1993): «Un goig català inèdit de final del s. XV o inicis del s. XVI: *Verge, beneit fo*», *Revista de Literatura Medieval*, núm. 5, p. 37-46.
- AVENOZA, Gemma (2001): «*Ai espiga novela!* Estudi i edició d'una pastorella inèdita catalana del s. XIV», en Leonardo FUNES & José Luis MOURE (eds.), *Studia in honorem Germán Orduna*, Alcalá de Heranes, Universidad de Alcalá, p. 53-71.
- AVENOZA, Gemma (2006a): «Cancioneros catalanes: de los epígonos trovadorescos hasta el final de la Edad Media», en Vicenç BELTRAN & Juan PAREDES (eds.), *Convivio. Estudios sobre la poesía de cancionero*, Granada, Universidad de Granada, p. 97-144.
- AVENOZA, Gemma (2006b): «Poemes catalanoocitans del s. XIV en un manuscrit florentí. Edició i estudi de *Na dolça...*, primer del recull», en Vicenç BELTRAN, Meritxell SIMÓ & Helena ROIG (eds.), *Trobadors a la Península Ibèrica*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 73-90.

- AVENOZA, Gemma (2009): «Poemas catalano-occitanos en un ms. del siglo XIV. La huella de Cerverí de Girona y del Capellà de Bolquera», *Revista de Literatura Medieval*, núm. 21, p. 7-33.
- AVRIL, François *et al.* (1982), *Manuscrits enluminés de la Péninsule Ibérique*, Paris, Bibliothèque Nationale.
- BASELGA Y RAMÍREZ, Mariano (ed.) (1896): *El cancionero catalán de la Universidad de Zaragoza*, Zaragoza, Cecilio Gasca.
- BITECA = Gemma AVENOZA, Lourdes SORIANO & Vicenç BELTRAN: *Bibliografia de Textos Antics Catalans, Valencians i Balears*, en *Philobiblon*, Berkeley, Bancroft Library http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/biteca_en.html [consulta: 11/05/2021].
- BOHIGAS, Pere (1955): «Petita contribució a l'inventari d'obres catalanes de pietat popular anteriors al s. XIX», *Analecta Sacra Tarracoen-sia*, núm. 28, p. 355-368.
- BOHIGAS, Pere (1985): *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Cançoners DB* = Miriam CABRÉ & Sadurní MARTÍ: *Cançoners DB*, <http://candb.narpan.net> [consulta: 11/05/2021].
- CERDÀ, Jordi (2008): «Un altre fragment català de la Vida de santa Margarida», en Isabel de RIQUER (ed.), *Miscel·lània Gabriel Oliver Coll*, Barcelona, Govern Illes Balears-Estudi General Lul·lià-PPU, p. 9-17.
- DOMÍNGUEZ BORDONA, Jesús (1931): *Catálogo de los manuscritos catalanes de la Biblioteca Nacional*, Madrid, Blass S. A. Tipográfica.
- FERRANDO, Antoni (1983): *Els certàmens poètics valencians dels segles XIV al XIX*, València, Alfons el Magnànim.
- FERRANDO, Antoni (1999): «L'anònim *Pròleg d'una no poc devota adoració a Jesús crucificat*: una mostra de prosa artitzada de les darreries del segle XV», en Vicent MARTINES (ed.), *Estudis sobre Joan Roís de Corella*, Alcoi, Marfil, p. 133-156.
- FOULCHÉ-DELBOSC, Raymond & Jaume MASSÓ TORRENTS (eds.) (1912): *Cançoner sagrat de vides de sants*, Barcelona, Societat Catalana de Bibliòfils.

- GRAPÍ, Orland & Edith de LA MARNIERRE (2001): «Al marge dels cançoners (1): Alguns textos poètics catalans inèdits o poc coneguts», en Patrizia BOTTA & Carmen PARRILLA, *Canzonieri iberici*, Noia, Università di Padova, Toxosoutos-Universidade da Coruña, vol. 1, p. 219-265.
- GRIERA, Antoni ed. (1921): Jaume MARCH, *Diccionari de rims*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- GUDIOL, Josep (1934): *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich. Amb un apèndix per Mn. Eduard Junyent. Extret del Butlletí de la Biblioteca de Catalunya (volums VI, VII i VIII)*, Barcelona, Casa de la Caritat.
- HUNINGTON, Archer M. (1905): *Catalogue of the Library of Ferdinand Columbus. Reproduced in facsimile front the Unique Manuscript in the Columbine Library of Seville*, New York, Edward Bierstadt.
- KRISTELLER, Paul Oskar (1989): *Iter Italicum. Accedunt alia itinera. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries. Volume IV (alia itinera II). Great Britain to Spain*, London-Leiden, The Warburg Institute-E. J. Brill.
- LIEUTAUD, Victor (1879): «Estudi literari d'un manuscrit català conservat en la Biblioteca de Marsella», *Lo Gay Saber*, núm. 2, p. 17-20, 49-53, 153-156 i 165-167.
- Llull DB = Anthony BONNER (dir.), Lola BADIA & Albert SOLER (co-ord.): *Base de Dades Ramon Llull*, Universitat de Barcelona-Centre de Documentació Ramon Llull <http://www.ub.edu/llulldb/index.asp> [consulta: 11/05/2021].
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2003): «Expurgos al *Cancionero general*», *Annali dell'Università di Ferrara. Sezione Lettere*, núm. 4, p. 161-196
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2009): *Repertori d'Obres en Vers. Una aportació a la 'Bibliografia de Textos Catalans Antics'*, Barcelona, Universitat de Barcelona-Departament de Filologia Catalana [Tesi doctoral inèdita].

- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2011): «*Lo Credo in Deum aplicat per sos articles a la Mare de Déu d'Esperança y los goigs: un imprès amb obres de Narcís Vinyoles*», en *Miscel·lània Albert Hauf/2*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 31-54.
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2012a): «Cuatro poemas de amor y un elogio cortés: poesía catalana inédita de los siglos XV-XVI», *Revista de Filología Románica*, núm. 29/2, p. 339-356.
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2012b): «El tetrástico y las series monorrimas en la poesía occitano-catalana medieval», *Ars metrica*, núm. 5, p. 1-28.
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2014): «Una malmonjada mallorquina i tres desesperats d'amor: poesia catalana anònima dels segles XV-XVI», *Randa*, núm. 72, p. 35-47.
- MAHIQUES CLIMENT, Joan (2020): «Romance y otras series monorrimas en la literatura catalana de los siglos XIV-XVI», en Sandra BOTO *et al.* (eds.), *Viejos son, pero no cansan. Novos estudos sobre o romanceiro*, Coimbra, Madrid-Faro-Lisboa, Fundación Ramón Menéndez Pidal-Instituto Universitario Seminario Menéndez Pidal-Centro de Investigação em Artes e Comunicação-Centro de Literatura Portuguesa e Instituto de Estudos de Literatura e Tradição, p. 627-652.
- MAHIQUES CLIMENT, Joan & Helena ROVIRA CERDÀ (2016): «Sobre la transmissió i la data dels goigs copiats al Ms. 1191 de la Biblioteca de Catalunya», *Revista de Cancioneros Impresos y Manuscritos*, núm. 5, p. 142-166.
- MARTÍ GRAJALES, Francisco (1927): *Ensayo de un diccionario biográfico y bibliográfico de los poetas que florecieron en el Reino de Valencia hasta el año 1700*, Madrid, Tip. de la «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos».
- MARTÍN ABAD, Julián (2001), *Post-incunables ibéricos*, Madrid, Ollero & Ramos.
- MARTÍNEZ ROMERO, Tomàs (ed.) (2015): L. A. SÈNECA, *Epístoles a Lucili. Traducció catalana medieval. Epístoles I-XXI (versions I i II)*, v. 1, Barcelona, Barcino.

- MASSÓ I TORRENTS, Jaume & Jordi RUBIÓ I BALAGUER (1989): *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, v. 1 [ms. 1-154], Barcelona, Biblioteca de Catalunya.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume (1902b): «Manuscrits catalans de Vich», *Revista de Bibliografia Catalana*, núm. 2, p. 229-253.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume (1913-1914a): «Bibliografia dels antics poetes catalans», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, núm. 5/1, p. 3-276.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume (1913-1914b): «Adició a la bibliografia dels antics poetes catalans», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, núm. 5/2, p. 738-740.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume (1932): *Repertori de l'antiga literatura catalana. La Poesia: vol. I*, Barcelona, Alpha.
- MCEM = Eulàlia DURAN (dir.): *MCEM. Manuscrits Catalans de l'Edat Moderna*, <https://mcem.iec.cat> [consulta: 11/05/2021].
- NORTON, Frederick John (1978): *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, Cambridge University Press.
- PARRAMON I BLASCO, Jordi (1992): *Repertori mètric de la poesia catalana medieval*. Barcelona, Curial-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Llorenç (2004): *Els fons manuscrits lul·lians de Mallorca. Els fons lul·lians a biblioteques espanyoles. Edició a cura d'Albert Soler. Preàmbul de Fausto Roldán i Anthony Bonner*, Barcelona-Palma de Mallorca, Universitat de Barcelona-Universitat de les Illes Balears.
- PEZZINI, Domenico (2009): «Le Ore della Croce nelle liriche inglesi tardo-medievali», *Aevum*, núm. 83/3, p. 669-710.
- PUJOL, Josep (ed.) (1994): Jaume MARCH, *Obra poètica*, Barcelona, Barcino.
- RIALC = Costanzo DI GIROLAMO (coord.): *Repertorio informatizzato della antica letteratura catalana* <http://www.rialc.unina.it> [consulta: 11/05/2021].
- RIBELLES COMÍN, José (1929): *Bibliografía de la lengua valenciana, o sea Catálogo razonado alfabético de autores de los libros, folletos,*

- obras dramáticas, periódicos, coloquios, coplas, chistes, discursos, romances, alocuciones, cantares, gozos, etc. que escritos en lengua valenciana y bilingüe han visto la luz pública desde el establecimiento de la imprenta en España hasta nuestros días*, v. 2 [siglo XVI], Madrid, Tipografía de la «Revista de Archivos».
- ROMEU I FIGUERAS, Josep (1949): *Cançons nadalenques del segle XV*, Barcelona, Barcino.
- ROMEU I FIGUERAS, Josep (ed.) (2000): *Corpus d'antiga poesia popular*, Barcelona, Barcino.
- ROVIRA CERDÀ, Helena (2015): «Poesia medieval en una carta d'Estanislau Aguiló adreçada a Jaume Massó i Torrents», *Revista de Filologia Romànica*, núm. 32/2, p. 347-353.
- ROVIRA CERDÀ, Helena (2017): «Repertorios y bases de datos sobre poesía catalana de las épocas medieval y moderna: estado de la cuestión» en Rebeca LÁZARO NISO (ed.), *Corpus y bases de datos para la investigación en literatura*, Logroño, Fundación San Millán de la Cogolla, p. 127-141.
- SABATÉ, Glòria & Lourdes SORIANO (2002): «Literatura pietosa i edificant a la Corona d'Aragó. Aportació de textos inèdits i nous manuscrits per al seu estudi (segles XIV i XV)», *Boletín Bibliográfico de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, núm. 16, p. 307-339.
- SÁEZ GUILLÉN, José Francisco (2002): *Catálogo de manuscritos de la Biblioteca Colombina de Sevilla*, Sevilla, Cabildo de la S. M. y P. I. Catedral de Sevilla-Institución Colombina.
- SANTANACH I SUÑOL, Joan (2001): «Les definicions lul·lianes del ms. 11559 de la Biblioteca Nacional de Madrid», *Llengua & Literatura*, núm. 12, p. 203-238.
- SANTANACH I SUÑOL, Joan (ed.) (2005): Ramon LLULL, *Doctrina pueril*, Ciutat de Palma, Patronat Ramon Llull.
- SANTANACH I SUÑOL, Joan (2015): «De la cuina al taller de còpia (sobre l'elaboració i el consum de llibres de cuina a la tardor medieval catalana)», *Estudis Romànics*, núm. 37, p. 271-299.
- SCHIFF, Mario (1905): *La bibliothèque du marquis de Santillane*, Paris, Librairie Émile Bouillon.

- SERRA I BALDÓ, Alfons (1936): «Els *Goigs de la Verge Maria* en l'antiga poesia catalana», *Estudis Universitaris Catalans*, núm. 22, p. 367-386.
- SERRANO Y SANZ, Manuel (1903): «Libros manuscritos o de mano (de la biblioteca del conde de Gondomar)», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, núm. 8, p. 65-68, 222-228 i 295-300.
- TORRELL, Jean-Pierre (2005): *Saint Thomas Aquinas. Volume 1: The Person and His Work. Revised edition translated by Robert Royal*, Washington, D. C., The Catholic University of America Press.
- WIELOCKX, Robert (2007): «*Adoro te deuote*: zur Lösung einer alten Crux», *Annales theologici: revista internazionale di teologia*, núm. 21, p. 101-138.
- WILSON, Edward M. (1957-1958): «Una *ensalada de romances* impresa a Barcelona», *Estudis Romànics*, núm. 6, p. 75-93.